

כ"ב אדר ב תשפ"ד
1 באפריל 2024

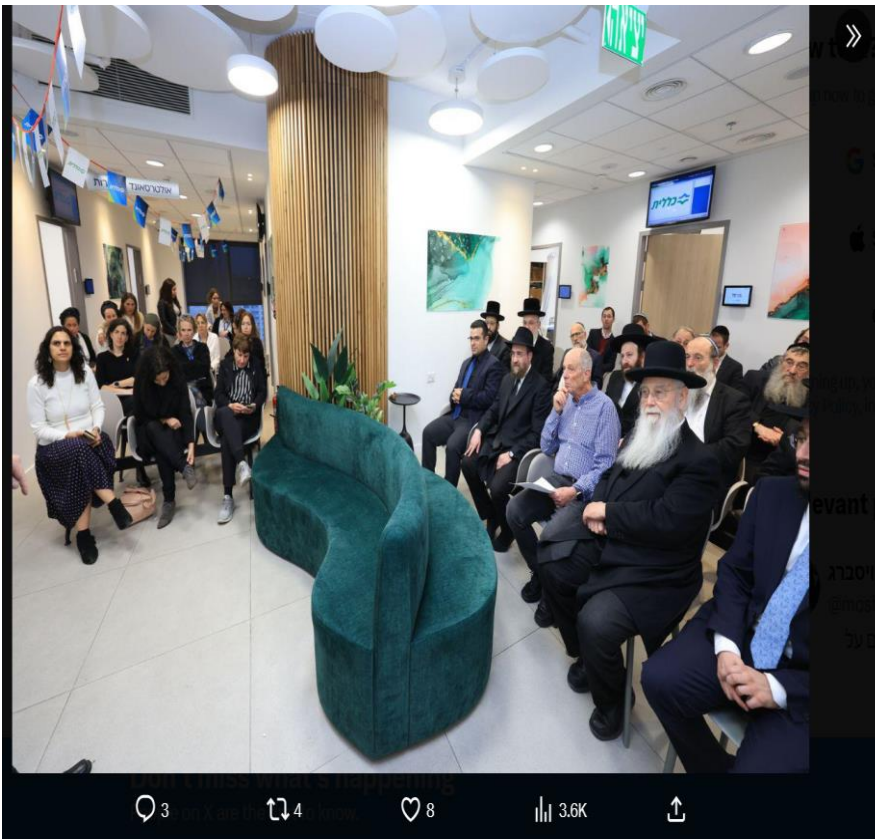
לכבוד
מר אלי כהן
מנכ"ל
קופת חולים כללית

שלום רב,

הנדון: הפרדה מגדרית בלתי חוקית בכנס יועצים בתחום הפוריות

בשם המרכז הרפורמי לדת ומדינה, הזרוע המשפטית והציבורית של התנועה הרפורמית - יהדות מתקדמת בישראל, הריני לפנות אליך בנושא הנדון כדלקמן:

1. בפרסום מיום 19.3.24 בחשבון ה-X של משה וייסברג, עורך אתר החדשות "בחדרי חרדים" נכתב כי במרכז הרפואי לבריאות האישה החדש של קופת חולים כללית בירושלים נערך מפגש בנושא טיפולי פוריות הניתנים במרכז בהשתתפות של בכירי הארגונים ויועצי הרפואה בתחום הפוריות ובהשתתפות מנהל מחוז ירושלים ארז לוי ומנהל המגזר החרדי משה רוזנגרטן. מהתמונה שצורפה לפרסום עולה כי המפגש התקיים בהפרדה בין נשים לגברים:

מצ"ב קישור לפרסום:

https://twitter.com/moshe_naves/status/1770164374952345837

2. יתרה מזאת, מהתמונה עולה בבירור כי לא רק שהמפגש התקיים בהפרדה מגדרית אלא שבשטח שיועד למפגש, השטח המרכזי הוקצה לגברים, בעוד שנשים הופנו לשטח צדדי וצר יותר.

3. יאמר מיד, קיום מפגש מקצועי של קופת חולים כללית בהפרדה מגדרית עולה כדי הדרת נשים והפליה בלתי חוקית הפוגעת בזכותן החוקתית של נשים לכבוד ולשוויון ומהווה הפרה של הוראות חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, תשס"א-2000 (להלן: "חוק איסור הפליה"). העובדה שמדובר במפגש העוסק בתחום הפוריות הנוגע בראש ובראשונה לנשים - הופך את הדרת הנשים שנקטה במסגרתו למשפילה ותמורה עשרות מונים. והכל כפי שיפורט להלן.

הפגיעה בכבוד ושוויון

4. עקרון השוויון הינו מעקרונות היסוד של שיטתנו המשפטית. בעניין זה נאמר כי:

"אין לך גורם הרסני יותר לחברה, מאשר תחושת בניה ובנותיה כי נוהגים בהם איפה ואיפה. תחושת חוסר השוויון היא מהקשה שבתחושות. היא פוגעת בכוחות המאחדים את החברה. היא פוגעת בזהותו העצמית של האדם".

בג"ץ 953/87, 1/88 פורז נ' ראש עיריית תל-אביב יפו, פ"ד מב(2) 309, 332.

5. חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, תשנ"ב-1992 עיגן את זכותו של האדם, באשר הוא אדם, לכבוד. בהפליה על רקע קבוצתי - כמו הפליה מחמת מין - טמונה השפלה עמוקה לקורבן ההפליה. הפליה מחמת מין כאשר השונות המגדרית אינה רלבנטית לעצם העניין, עולה כדי פגיעה בליבת עקרון השוויון והיא אף מגיעה לכדי פגיעה בכבוד האדם. מכאן שהיא אף עומדת בסתירה לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (בג"ץ 4541/94 מילר נ' שר הבטחון, פ"ד מט(4) 94).

6. בבג"ץ 746/07 נעמי רגן נ' משרד התחבורה פסק בית המשפט העליון כי הפרדה בין נשים וגברים באוטובוסים הינה בלתי חוקית, בהיותה פוגעת פגיעה קשה בשוויון ובכבודן של נשים. בפסק הדין נקבע כי השלטת נורמות של הפרדה בין גברים ונשים במרחב הציבורי עומדת בניגוד לחוק.

7. הפרדה בין נשים וגברים יש בה מימד של הפליה ופגיעה בכבוד, שכן המסר המועבר הינו שערבוב בין בני שני המינים הוא פסול, ושיש צורך בהפרדה, בשל תכונה נחותה הטבועה בנשים. כידוע, הטענה של "נפרד אבל שווה" יש בה חוסר שוויון טבוע, שכן:

"הפרדה משדרת עלבון כלפי קבוצת מיעוט המוצאת מן הכלל, מחדדת את השוני בינה לבין האחרים, ומקבעת תחושות של נחיתות חברתית" בג"ץ 6698/95 קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל, פ"ד נד(1) 258, 279-280.

8. כך נקבע בבג"ץ 3865/20 שלומי שוקרון נ' המועצה המקומית קרית ארבע (להלן: "ענין שוקרון") על ידי כב' השופט גרוסקופף:

"האיסור על הבחנה במתן שירותים לציבור על בסיס קריטריון אסור, ומין בכלל זה, כולל, במקרה הרגיל, גם איסור על מדיניות של "נפרד אך שווה" ("separate but equal"). מדיניות שכזו, המבחינה על בסיס מגדרי תוך יומרה לספק לגברים ולנשים שירותים באיכות שווה, היא ככלל מדיניות מפלה ופסולה. נפרד לעולם אינו שווה. עצם העובדה שהענקת שירות לציבור נעשית תוך הבחנה בין נשים וגברים, טומנת בחובה לרוב את

הפגיעה המרכזית אותה ביקש המחוקק למנוע – הפגיעה הנובעת מתייגו של מקבל השירות על פי הקריטריון האסור (המגדר אליו הוא משתייך), ולא על פי הקריטריון הרלוונטי להענקת השירות (זכאות, נזקקות וכיו"ב)."

9. כבי' השופט גרוסקופף אף הבהיר בפסק דינו האמור כי עיקרון השוויון הוא עיקרון יסוד מנחה אשר יש לפעול לאורו בהספקת שירותים לציבור וכי את החריגים לו יש לפרש בצמצום.

10. ודוק, הפרדה בין גברים לנשים במפגש של בכירי ארגונים ויועצים בתחום הפוריות, מפרה אפוא את עקרונות השוויון והכבוד, הואיל והיא ממיינת אנשים ונשים לפי מינם, מקום בו הדבר כלל אינו רלבנטי. במקרה זה, קיום המפגש בהפרדה בין גברים לנשים אינה פוגעת אך בנשים אלא פוגעת בכבודם ובצו מצפונם של בני שני המינים המתנגדים להפרדה, בכך שהיא מונעת מהם, הלכה למעשה, להשתתף בצוותא במפגש בעל אופי מקצועי.

דו"ח הצוות המשרדי בנושא הדרת נשים במרחב הציבורי

11. בשנת 2013 אימץ היועץ המשפטי לממשלה את המלצות הצוות המשרדי לבחינת תופעת הדרת הנשים במרחב הציבורי (להלן: "הדו"ח").¹ בדו"ח נסקרו שלל פרקטיקות של הפרדה מגדרית במרחב הציבורי ונקבע כי הנהגת הפרדה בין גברים לנשים במרחב הציבורי מהווה הפליה פסולה וחמורה של נשים אך באשר הן נשים, הפליה שיש עמה פגיעה חמורה בכבוד ובשוויון ואשר אין חברה דמוקרטית יכולה להשלים עמה:

"מופעים של הפרדה בין נשים לגברים במרחב הציבורי הישראלי, כמו גם הסדרים מפלים אחרים, מכרסמים תחת כמה ממוסכמות היסוד הבסיסיות של קיומנו המשותף כחברה. הם מנוגדים להכרח ליצור 'מרחב ציבורי השתתפותי' המשמש כנקודת חיבור משותפת לכל גרעין האזרחות המשותפת מחייב את הכל לקבל את זכותם של כל איש ואישה ליטול חלק מלא ובלתי מוגבל בחיים הציבוריים המשותפים. זאת בשונה מהמרחב הפרטי שבו ברוב המקרים של המקרים אין כל מניעה כי אלו המבקשים זאת, ינהגו באופן המבחין בין גברים ונשים באופן וולונטרי וללא כל מעורבות מצדה של הרשות השלטונית או הפועלים מטעמה" (סעיף 104 לדו"ח).

12. הדו"ח סקר באריכות את הטענה לפיה הייחודיות הקהילתית של הקהילה החרדית מצדיקה הפרדה מגדרית ודחה אותה בשלל תחומים שנסקרו בדו"ח. כך נכתב בהקשר זה בדו"ח:

"למרות שעקרונות הסובלנות והפלורליזם מחייבים סובלנות כלפי אורחות החיים הייחודיים של קהילות שונות במסגרת חיי הפרט והקהילה, הרי שסובלנות זו אינה מתירה כי במרחב הציבורי המשרת את כלל הציבור תתקיים מערכת ערכים המבוססת על הדרתן של נשים מהשתתפות שווה בחיים האזרחיים.."

¹https://www.gov.il/he/departments/policies/women_report_justice1

...רשויות ציבוריות הינן סוכן עיקרי בקידום ההגנה על זכויות האדם. הן חייבות בהקפדה יתרה על איסורי ההפליה ועל הגשמתן של זכויות היסוד בדבר כבוד האדם ושוויון בכל פעילותן. לפיכך, **אל לה לרשות ציבורית להנהיג כל הפרדה בין נשים לגברים, גם אם הדבר נעשה לכאורה לבקשתו של חלק מהציבור הנוגע בדבר.**"

13. עוד נקבע בדו"ח כי:

"משרד ממשלתי או גוף ציבורי אחר אינו רשאי לארגן אירוע ממשלתי, ממלכתי או ציבורי במהלכו ינקטו צעדים שמטרתם להביא להפרדה בין גברים לנשים. באירוע כאמור עומדת לנשים זכות השתתפות שווה ומלאה בכל היבטיו של האירוע, הן כקהל והן כמשתתפות. אין להציב באירועים אלו שלטים, מחסומים או כל אמצעי אחר הנועד להכווין את הקהל לישיבה נפרדת או השתתפות נפרדת אחרת באירוע הציבורי. הדברים אמורים גם באירועים לגביהם ידוע כי עיקר הקהל שיגיע יהיה דתי או חרדי, או שתוכן האירוע יהיה בנושא דתי. עצם העובדה כי רוב הקהל הצפוי להשתתף עשוי להעדיף הפרדה אינה מהווה הצדקה לנקיטתה."

14. החריג היחיד לגביו הותר בדו"ח לנקוט בהסדרי הפרדה הוא מקום שמדובר באירוע בעל אופי דתי מובהק שעיקרו הוא פולחן דתי או טקס דתי משמעותי אחר. ברי, כי חריג זה אינו חל בענייננו.

15. לעניין קופות החולים נקבע בדו"ח, כי הן "מספקות שירותי בריאות בהתאם להוראות חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994 (להלן – "החוק"). בעשותן כן חייבות קופות החולים להקפיד על עקרון השוויון ואיסור ההפליה. חובה זו נובעת במישרין מהוראות החוק הקובעות כי "ביטוח הבריאות הממלכתי לפי חוק זה, יהא מושתת על עקרונות של צדק, שוויון ועזרה הדדית" (סעיף 1) וכן כי "קופת חולים תיתן לכל מי שהיא אחראית כלפיו... את כל שירותי הבריאות שלהם הוא זכאי לפי חוק זה בין בעצמה ובין באמצעות נותני שירותים, ללא כל הפליה" (ר' סי' 160 לדו"ח).

16. כמו כן, בפסיקה נקבע כי קופות החולים, בהיותן גופים המספקים שירותי בריאות ממלכתיים - הינן גופים דו-מהותיים הכפופים לעקרונות המשפט הציבורי ובכלל זה לחובה לנהוג בשוויון (ר' עמ' 50-51 לדו"ח).

17. עוד נקבע בדו"ח ביחס לפרקטיקות של הפרדה מגדרית בקופות החולים, כי הפרדה מגדרית כאמור שאינה נדרשת לשם הבטחת הגנה מרבית על צנעת הפרט של מטופלים לגבי טיפולים רפואיים מסוימים – הינה **פסולה**. דברים אלה אשר אף אוששו בחוזר סמנכ"ל לפיקוח על קופות החולים במשרד הבריאות מיוני 2013, יפים אף לענייננו.

18. ודוק, מהאמור לעיל עולה בבירור כי ההפרדה המגדרית הקשיחה ושליחתן של נשים לצד במפגש מקצועי כבמקרה זה הינה בניגוד לדין.

הפרת חוק איסור הפליה

19. חוק איסור הפליה, מטרתו קידום השוויון ומניעת הפליה בכניסה למקומות ציבוריים ובהספקת מוצרים ושירותים. ההפרדה המגדרית שננקטה במפגש עולה כדי הפרה של הוראות חוק איסור הפליה הקובע בסעיף 3 כך:

"מי שעיסוקו בהספקת מוצר או שירות ציבורי או בהפעלת מקום ציבורי, לא יפלה בהספקת המוצר או השירות הציבורי, במתן הכניסה למקום הציבורי או במתן שירות במקום הציבורי מחמת גזע, דת או קבוצה דתית, לאום, ארץ מוצא, מין, נטייה מינית, השקפה, השתייכות מפלגתית, מעמד אישי או הורות."

20. על פרשנות חוק איסור הפליה עמד בית המשפט העליון ברע"א 8821/09 פרוז'אנסקי נ' חברת לילה טוב הפקות בע"מ. באותו עניין הודגש כי הפליה על בסיס השתייכותו של אדם לקבוצה מסוימת נושאת מסר של דחייה כלפי מאפיין הטבוע בזהותו של האדם ומשכך פוגעת בכבודו. בפסק הדין נאמר:

"כדי לשרש את ההפליה ההיסטורית יש לדחות כל ניסיון להבחין בין נשים לגברים על בסיס טעמים שאינם רלבנטיים. כל הבחנה שכזו, לא רק שפוגעת בכבודו של המופלה לרעה ומשמרת סטריאוטיפים קיימים, אלא מחדדת ומשמרת הבדלים לא רלבנטיים או הבדלים הנשענים על אותם סטריאוטיפים."

21. על פי הוראות חוק איסור הפליה וכפי שנפסק בעניין שוקרון, הפרדה מגדרית מותרת רק במקרים חריגים לפיהם אין רואים הפליה "בקיומן של מסגרות נפרדות לגברים או לנשים, כאשר אי הפרדה תמנע מחלק מן הציבור את הספקת המוצר או השירות הציבורי, את הכניסה למקום הציבורי, או את מתן השירות במקום הציבורי, ובלבד שההפרדה היא מוצדקת, בהתחשב, בין השאר, באופיו של המוצר, השירות הציבורי או המקום הציבורי, במידת החיוניות שלו, בקיומה של חלופה סבירה לו, ובצורכי הציבור העלול להיפגע מן ההפרדה." אין כל ספק כי בענייננו לא מתקיימים תנאי החריג - אי הפרדה במפגש בעל אופי מקצועי של בכירים ויועצים לא צריכה למנוע מאיש או אישה השתתפות במפגש. הדברים הם אף בבחינת קל וחומר. כשם שלא ניתן לציבור הרחב שירות בהפרדה בקופת החולים, קל וחומר שלא יתקיימו מפגשים בהפרדה של מומחים המעניקים את השירות למבוטחים.

22. ברי אפוא כי ההפרדה המגדרית בה נערך המפגש נשוא פניה זו הינה בלתי חוקית.
23. נזכיר, כי הפרת הוראות חוק איסור הפליה מהווה עוולה אזרחית המזכה בפיצוי ללא הוכחת נזק בסך של עד 50,00 ₪ ואף מהווה עבירה פלילית.

סיכום

24. על חומרת התופעה של הדרת נשים עמד השופט דנציגר ברע"א 6897/14 רדיו קול ברמה בע"מ
נ' קולך – פורום נשים דתיות:

"התופעה הקרויה "הִדְרָת נשים" עוסקת במקרה פרטי של הפליה גנרית על בסיס מין, אשר המאפיין המרכזי שלה הוא דחיקת רגליהן של נשים – בשל עצם היותן נשים – מן האפשרות לקבל שירותים ציבוריים או לקחת חלק בפעילות ציבורית... מצאתי לנכון להביע כבר בפתח הדברים את תחושת המיאוס ושאת הנפש מקיומה של תופעה זו, אשר נדמה שרק הולכת ומתרחבת, באותם מקרים שבהם היא עולה כדי הפליה אסורה. **מדובר בתופעה פסולה ונפסדת, שכבר נאמר לגביה שהיא "פוצעת אנושות בכבוד האדם... ופוגעת באופן בוטה בזכויות גרעיניות ובסיסיות של נשים.** מעבר לכך, בהדרת נשים יש גם כדי להשריש תפישה שלפיה החיים הציבוריים שייכים מטבעם "לגברים בלבד", וכפועל יוצא מכך כדי להנציח פערי מעמדות מגדריים והתנהגויות שמטבען הן מבזות, משפילות ומנמיכות נשים... מדובר בפגיעה בחברה כולה."

25. ההפרדה המגדרית שננקטה על ידי קופת חולים כללית במפגש נשוא פניה זו עולה, כפי שפורט באריכות לעיל, כדי הדרת נשים בלתי חוקית ופסולה בהיותה מנוגדת לעקרונות השוויון והכבוד, להוראות הדו"ח ולהוראות חוק איסור הפליה.
26. יצוין, כי אין זו הפעם הראשונה בה קופת חולים כללית מארגנת כנס מקצועי במסגרתו ננקטת הפרקטיקה הפסולה של הדרת נשים. כך למשל, ביולי 2022 התקיים כנס מקצועי בבית החולים בילינסון מקבוצת כללית, בנושא הריון ולידה. הכנס התקיים תוך הדרת נשים מהמרחב ללא השתתפות נשים סביב השולחן המרכזי ונשים בודדות שישבו בחלק האחורי של החדר בו נערך הכנס. במכתב שנשלח אליכם מטעם הרשות למעמד האישה הובהר בצורה חד משמעית כי מדובר בהתנהלות בלתי חוקית ונדרשתם לפעול למניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.
- [א] העתק ממכתב הרשות לקידום מעמד האישה מצ"ב כנספח א'.
27. דא עקא, גם אם ננקטו צעדים כאמור, המפגש נשוא פניה זו מעיד בבירור כי אין די בהם.
28. בנסיבות אלה, נבקשכם לפעול כדלהלן:
- א. לערוך בירור אל מול כלל הגורמים הרלוונטיים העומדים מאחורי המפגש נשוא מכתב זה. במסגרת בירור כאמור יובהר לכלל הנוגעים בדבר כי חל איסור מוחלט לקיים מפגשים נוספים בהפרדה מגדרית.
- ב. להפיץ בקרב כלל הגורמים הרלוונטיים בקופת חולים כללית הנחיות בכתב העומדות הן על החובה לאפשר השתתפות שוויונית ומכבדת של נשים וגברים במפגשים/כנסים שמקיימת הקופה והן על האיסור להיענות בחיוב לדרישות או בקשות, ככל שמועילות, להנהגת הפרדה בין גברים לנשים במסגרת מפגשים/כנסים כאמור, תוך הבהרה כי יינקטו צעדים נגד מי שיפעל בניגוד להנחיות.
29. להתייחסותכם המהירה אודה.

בכבוד רב,

ריקי שפירא-רוזנברג, עו"ד

העתקים:

מר משה סימן טוב, מנכ"ל משרד הבריאות
עו"ד דנה נויפלד, יועצת משפטית, משרד הבריאות
מר יוחנן לוקר, יו"ר הנהלת קופת חולים כללית
עו"ד גיל לימון, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (יעוץ)
עו"ד דפנה גוטליב, יעוץ וחקיקה, משרד המשפטים